

4. Пометун О.І. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи (Бібліотека з освітньої політики): Колективна монографія. – К. – С.66-73.
5. Родигіна І. Діяльнісний підхід до формування базових компетентностей учнів // Біологія і хімія в школі. – 2005. – № 1. – С.34-36.

САМОСТІЙНА РОБОТА ЯК ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ СТУДЕНТІВ

Булгакова Н.Б., Ясакова Т.Ю. (Київ)

Сучасна орієнтація вищої освіти на євроінтеграцію викликала необхідність вдосконалення якості підготовки студентів вищих технічних закладів освіти, підвищення рівня професіоналізму, компетентності, пізнавальної активності майбутніх фахівців.

Актуальною проблемою є вивчення психологічного процесу формування прагнення до саморозвитку і самореалізації, умінь самостійно ставити й розв'язувати завдання, що є необхідною умовою наукової творчості. Першим етапом становлення дослідницької діяльності, особливо на першокурсників, є самостійна робота студентів.

Тому метою нашого дослідження був аналіз рівня сформованості мотивів самостійної роботи студентів з хімії.

При організації самостійної роботи з хімії для студентів першого курсу нами враховувалось, що "потужними силами" змісту діяльності студента є ступінь відповідності провідного мотиву об'єктивному змісту професії та особистісному мотиву студента. З цією метою було проведено експериментальне анкетування студентів спеціальностей "Екологія та охорона навколишнього середовища" (ЕК), "Біотехнологія поверхнево-активних речовин" (БТ) та "Автоматика та автоматизація на транспорті" (АТ), що дало змогу простежити рівень їхньої професійної спрямованості при виконанні самостійної роботи з хімії. Відповідно до рангового ряду мотивів, якими керуються студенти, прагнення добре оволодіти своєю майбутньою професією на перше місце поставили студенти-біотехнологи та екологи (БТ – 16,7%, ЕК – 11,8%). Вони розглядають вивчення такої фундаментальної дисципліни як хімія, з погляду застосування своїх знань у майбутній професійній діяльності. Водночас студенти спеціальності АТ ставлять мотив професійного спрямування при виконанні самостійної роботи з хімії лише на дев'яте місце – 4,4%, що, на нашу думку, пояснюється відсутністю розуміння зв'язку між вивченням хімії та оволодінням майбутньою професією. На перше місце ці студенти поставили зовнішні мотиви – прагнення отримати залікові бали та прагнення уникнути іспиту. У студентів спеціальності ЕК ці ж зовнішні мотиви займають друге та третє місця відповідно, що свідчить, на нашу думку, про те, що їх самостійна робота з хімії потребує постійного зовнішнього контролю й не є потребою особистості. Професійний як провідний мотив студентів першокурсників визначає і Є.П.Ільїн [1, с.265].

Отже, для підвищення ефективності навчання, яке вимірюється через відношення активність/пасивність студента в цьому процесі, головне завдання викладача полягає в максимальній активізації пізнавальної діяльності студентів. Найважливішим стимулом розвитку сучасної молоді людини вважається зацікавленість, бо саме вона визначає напрямок пізнавальної активності в процесі навчання [2, с.56]. В свою чергу пізнавальна активність, що розвивається під впливом інтересу, стає потужним стимулом розвитку таких значущих якостей як: логічне мислення, зосередженість, уважність, пам'ять, дисциплінованість, самоконтроль, відчуття часу. Розвиток цих якостей сприяє мотивації особистості щодо навчального предмету і витісняє тезу "мені це – не потрібно", "мені це – не цікаво". Ось чому принцип активності особистості фактично є показником реалізації кожного з принципів навчання і набуває

особливого значення в процесі самостійної роботи студентів.

Успішному функціонуванню такої самостійної роботи з хімії сприяє: відображення у змісті основних етапів формування фахівця певної галузі; орієнтація теоретичного матеріалу на його практичне використання у професійній діяльності [3, с.93].

Ця теза знаходить своє підтвердження у наступному дослідженні. Студентів спеціальностей БТ та ЕК поділили на три групи відповідно до їх ставлення до обраної професії (запитання "Якщо б Ви зараз обирали професію, то чи повторили б Ви свій вибір?" мало три можливі відповіді: "Так", "Ні", "Не знаю"). Всі представлені в анкеті мотиви були об'єднані у три великі групи: Пізнавально-професійні, соціальні та зовнішні. Студенти-біотехнологи, що задоволені власним вибором, на перше місце, з великою перевагою, поставили пізнавально-професійні мотиви самостійної роботи з хімії (59%); незадоволені вибором професії – вузько-соціальні мотиви – бажання приносити радість батькам своїми досягненнями, звичку добре виконувати будь-яку справу (44,4%); невпевнені у власному виборі найбільше керуються зовнішніми мотивами (50%).

Зовсім інші результати маємо для студентів-екологів. Тут не виявлено чіткого розподілу мотивів самостійної роботи з хімії за ставленням до обраної професії. Для усіх студентів-екологів на першому місці стоять зовнішні мотиви. Можемо припустити, що причиною є відсутність відчуття взаємозв'язку змісту матеріалу, що вивчається, та оволодінням обраною професією. Посилення пізнавальних мотивів, у цьому випадку, може ґрунтуватися на досить розвинутому професійному мотиві та орієнтації змісту самостійної роботи з хімії на майбутню спеціальність. Тобто зміст хімічної освіти потрібно розглядати не лише як скорочений виклад хімії як науки, а в органічну частину спеціальної освіти.

Виходячи з вищенаведеного на нашу думку самостійну роботу студентів необхідно розглядати як цілісну, варіативну систему, компонентами якої є: психологічний, що включає цілу низку різних мотивів; пізнавальний; змістовний, що включає професійну спрямованість навчальної дисципліни.

В процесі самостійної роботи студентів слід звернути увагу на те, що всі ці компоненти тісно пов'язані між собою, але акцентування на кожному з них в процесі навчальної діяльності може зменшуватись або збільшуватись.

Ефективна реалізація пізнавального компоненту забезпечує надходження нової інформації, стимулює ціннісно-орієнтаційну діяльність майбутнього фахівця. Безумовно організація активної діяльності студента в процесі самостійної роботи з хімії тісно пов'язана з професійною спрямованістю змісту навчальної дисципліни з урахуванням пізнавального рівня студентів.

Тому після проведення попереднього контролю знань студентів при формуванні завдань для самостійної роботи з хімії наша увага акцентувалась на питаннях, що пов'язані з такими навчальними дисциплінами, як "Радіоекологія", "Фізико-хімічні основи процесів горіння", "Екологічна безпека технологічних процесів" знання яких необхідні для майбутньої професійної діяльності випускника спеціальності "Екологія та охорона навколишнього середовища".

Як показав досвід, після проведення занять з чіткою професійною спрямованістю у студентів покращується формування вмінь, що сприяють їх розвитку, підвищенню пізнавальної активності. Це вміння, що дозволяють: проводити аналіз об'єктів чи явищ, порівнювати, визначати подібні та відмінні ознаки, виділяти істотні ознаки, відслідковувати причинно-наслідкові зв'язки, бачити класифікацію об'єктів, формулювати пізнавальні запитання. Всі ці вміння є необхідною умовою функціонування науково-дослідницької діяльності.

Таким чином психологічні механізми, пізнавальні мотиви і професійна спрямованість змісту навчальної дисципліни складають цілісну варіативну систему самостійної роботи з хімії, яка формує важливі якості майбутніх спеціалістів технічного фаху, що дають можливість будувати особисту самостійну науково-професійну діяльність відповідно до вимог сучасної підготовки випускника вищого технічного закладу освіти.

Література

1. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы. – СПб.: Питер, 2003. – 512с.
2. Колодько Т.М. Педагогічні умови ефективного формування соціокультурної компетенції студентів у процесі вивчення іноземної мови // Наукові записки: Зб. наук. статей НПУ ім. М.П. Драгоманова – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2004. – Вип. LVII (57). – С. 53-62.
3. Кулик Є. Моделювання навчально-дослідницької діяльності майбутніх вчителів трудового навчання // Наукові записки: Зб. наук. статей НПУ ім. М.П. Драгоманова – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2004. – Вип. LVII (57). – С. 88-96.

ПРОБЛЕМИ АДИТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ УЧНІВ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ

Васильченко М.В. (Полтава)

Зниження рівня загальної культури в суспільстві, деформація в ціннісних орієнтаціях молоді, моральний занепад та комерціалізація людських взаємин є актуальними проблемами сьогодення. Школа, безумовно, не може змінити соціальної ситуації та середовища, в якому відбувається становлення особистості. Учень в період свого соціального становлення повинен набувати власного досвіду повноцінних стосунків і культури спілкування, формувати власний варіант життя, в якому найкраще утверджуватиметься його Я.

Сьогодні наркотизація, алкоголізація та токсикоманія підростаючого покоління - серйозна загроза для інтелектуального, морального та фізичного потенціалу нації. Практичний досвід показує, що у багатьох навчальних закладах, трудових колективах та сім'ях, хоч і помічають у підлітків відхилення у поведінці та зовнішньому вигляді, але не пов'язують їх із негативним впливом шкідливих звичок. Тому одним із найважливіших завдань суспільства є з'ясування реальної ситуації, пов'язаної з розповсюдженням наркоманії, алкоголізму, паління та озброєння відповідними знаннями дітей та молоді.

На основі аналізу праць І.Н.Коршко, В.І. Лазаренко, Б.П.Лазаренко і С.І.Хаїрової, Н.Ю.Максимової, Е.В.Мельник, А.М.Нагарної і В.В.Безпалько та ін. в нашому дослідженні ми спробували змістовно систематизувати та представити вказані передумови та наслідки поширення шкідливих звичок серед підлітків, проаналізувати форми та методи організації профілактичної роботи з учнями підліткового віку, які вживають наркотики, алкоголь чи палять. Особливо актуальна ця проблема постає сьогодні, коли виникає необхідність вироблення та опанування нової філософії життя і освіти, яка повинна забезпечити повноцінне життя людини в ринковому суспільстві.

Тому, у зв'язку з значним поширенням шкідливих звичок серед підлітків, метою нашого дослідження було виявлення схильності підлітків до адиктивної поведінки.

Нами було проанкетовано 120 учнів Розсошенської гімназії віком 12-14 років на предмет вживання ними наркотичних речовин (Додаток 1).

